

Uluslararası Uyğur Araştırmaları Dergisi, Sayı: 1/1 2013, Sayfa: 135-143.
Xelqara Uyğur Tetqiqati Jornali, San: 1/1 2013, Sehipe: 135-143.
International Journal of Uyghur Studies, Volume: 1/1 2013, Page: 135-143.

DOĞU TÜRKİSTAN'DAN ANADOLU'YA TÜRK ŞİİRİNDE BAĞIMSIZLIK METAFORU: “UYAN”

Vedat YEŞİLÇİÇEK*

Erol SAKALLI**

ÖZET

Tarih boyunca çok geniş bir coğrafyada yaşayan Türk milleti için bağımsızlık, Türk milletini tanımlayan temel kelimelerden biridir. Engin bir edebiyat birikimine de sahip olan Türk milletinin şair ve yazarları bağımsızlık temini eserlerinde sıkça işlemişler, ancak bu temi kimi zaman olduğu gibi kimi zamanda çeşitli sembollerle anlatmışlardır. Bu bağlamda “uyan” fiili de bağımsızlığa, her türlü kötülüğe karşı koymaya ve her alanda ilerlemeye yol gösteren bir simge olmuştur. Bu simge Doğu Türkistan’dan Anadolu’ya pek çok Türk şairin şiirinde ve geniş bir coğrafyada karşımıza çıkar. Biz makalemizde bu geniş coğrafyada “uyan” metaforuyla şiirler veren şairlerin şiirlerini ve bu şiirleri meydana getiren ortak duyguyu ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Uyghur, Türk Dünyası, Bağımsızlık, Uyan.

135

THE METAPHOR OF INDEPENDENCE “WAKE UP” IN THE TURKIC POEMS FROM THE EASTERN TURKISTAN TO ANATOLIA

ABSTRACT

Independence is one of the very words that define the Turks, who have lived on a vast geography through the history. The authors and poets of the Turks, who have a rich literature, have used the independence theme in their works frequently. They have used this theme, however, sometimes directly and sometimes with symbols or metaphors. In this context, the verb “wake up” has been a symbol for independence, struggling against any evil or advance in any field. This symbol can be seen in the works of a number of poets on the wide geography from the Eastern Turkistan to Anatolia. In our article, we will analyze the poems of the poets using the metaphor “wake up” and the common emotion that created these poems.

Keywords: Uyghur, Turkic World, Independence, Wake up.

* Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Uşak – TÜRKİYE, E-posta: vedatyesilcicek@hotmail.com.

** Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Uşak – TÜRKİYE, E-posta: dr.erolsakalli@gmail.com.

Bir millet olarak “Türk”ün tarih boyunca “bağımsızlık” teması ile beraber anılıyor olması bir yakıştırmadan öte, bir milleti tanımlayan en karakteristik özellik olarak karşımıza çıkar. Bağımsızlık, Türk Milleti için başka milletleri istila etmek ya da asimile etmek gibi insanlık dışı bir anlam taşımaz. Aksine insan uygarlığı açısından en barışçı medeniyet unsurlarının Türk- İslam medeniyetinde karşılık bulduğu aşikârdır. Lamartine bu durumu şu cümlelerle özetlemektedir: “Bence, insanlığa şeref veren Türk Milletinin düşmanı olmak, insanlığın düşmanı olmaktan farksızdır.”¹ Nitekim Hammer “Tarih Türklerden çok şey öğrendi. Onların elinden çıkma öyle eserler var ki bunlar medeniyetin birer ziynetidir.”² tespitini yaparken Türk-İslam medeniyetinin bu eşsiz yönüne işaret etmektedir.

Hiç şüphe yok ki, dünya uygarlık tarihine katkı yapmak, müstemleke olmakla değil bağımsız olmakla mümkündür. Hürriyet, özgün ve nitelikli medeniyet unsurları meydana getirmenin en önemli eşliğidir. Nihal Atsız’ın *Türklerin Türküsü* şiirinin ilk dördlüğü bu duyguya yer vermektedir:

*Dilek yolunda ölmek Türklere olmaz tasa,
Türklere boyun eğdirir yalnız töreyle yasa,
Yedi ordu birleşip karşımızda parlasa,
Onu kanla söndürüp parlarız yeneriz.*³

İdeolojik yaklaşımların ve önyargıların dışında bir perspektifle bakıldığında, buradaki tematik yapıyla İstiklal Marşımızın üçüncü dördlüğü’nün neredeyse birebir örtüştüğü görülecektir.

Türk dünyasının insanlık tarihi boyunca varlığını sürdürmesi bir sevk-i tabi olarak bağımsızlığına olan düşkünlüğünü de ifade eder. Mithat Cemal’in

*Ölmez bu vatan farz-ı mahal ölse de hatta
Çekmez kürenin sırtı bu tabutu cesimi*⁴

dizeleri aslında ilk anlamında Anadolu’yu kast ediyorsa da derin anlamında bir karakter şeması çizer. Bu, Türk- İslam varlığının bağımsızlıkla olan özdeşliğidir.

Vatan duygusu ile bağımsızlık arasındaki ilgi, en bariz şekilde Türk tarihinde vücut bulmaktadır. Namık Kemal *Vatan Makalesi*ni yazarken aslında bu milletin bağımsızlığına olan bağlılığına işaret etmektedir: “Şîr- Harlar, yani henüz memede olan süt çocukları beşiğini, çocuklar eğlendiği yeri, gençler geçimlerinin temin edildiği yeri, ihtiyarlar dünyadan ellerini eteklerini çektikleri, yalnız kaldıkları köşelerini, evlad anasını, baba ailesini ne türlü duygularla severse, insan da vatanını o duyguyla sever.”⁵

Türk insanının varlığı ile bağımsızlık arasındaki bu köklü ilgi, Türk-İslam medeniyetinin özünü oluşturacaktır. İnsan uygarlığının inkişaf ettiği her coğrafyada mutlaka olumlu bir katkı sağlayan Türk milletinin edebiyatını çevreleyen, ona en temel zemini hazırlayan tema kaçınılmaz olarak bağımsızlıktır. Bu temanın benzer metaforlarla edebiyata ve şiire yansımış olması, coğrafyası farklı da olsa aynı gönül birliği ile hareket ediyor olmasının göstergesidir.

“Petersburg’da 1811 yılında imzalanan bir antlaşmayla Doğu Türkistan bölgesi Çinlilerin yönetimine bırakılır. Böylece bu bölgede yaşayan Uygur Türkleri 20. yüzyıla özgürlüklerinden

¹ **Türk ve Türklük**, Türk Standartları Enstitüsü Yayınları, s. 16.

² **age**, s. 16.

³ **age**, s. 16.

⁴ **age**, s. 307.

⁵ Hüseyin Tuncer, **Tanzimat Edebiyatı**, Akademi Kitabevi, İzmir 1996, s. 105.

yoksun olarak girer. Ancak hiçbir zaman bağımsızlık mücadelesinden de vazgeçmemişlerdir. Bu nedenle yoğun baskı altında tutulan Uygur Türkleri iki kez ayaklanırlar (1911- 1930). İşte bu direniş Uygur Türklerinin ulusal ozanı Abdülhalik Uygur'un şiirlerinin esin kaynağı olmuştur.”⁶ Uygur Türk Edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan Abdulhaluk Uygur'un, Turfan'da 1921 yılında yayımladığı ve *Uyan* adını taşıyan şiiri bu anlamda önemlidir. 1901'de dünyaya gelen Uygur, iyi bir eğitim almış, Arapça, Farsça, Çince ve Rusça dillerini öğrenmiştir. Bunun sayesinde, bu ülkelerin edebiyatlarını da tanıyan Uygur, tüccar babası ile seyahatlere gitmiş, bu seyahatler de onun ufkunun açılmasına katkıda bulunmuştur. “Abdulhaluk Uygur Rusya'da bulunduğu sırada orta Asya'yı saran ceditçilik (Yenilikçilik) hareketinden derinden etkilenmiştir. Onun memleketine döndükten sonra başlattığı ilmi yayma, bu suretle milleti uyandırmaya yönelik faaliyetlerinden bunu anlamak mümkündür.”⁷ Milletini uyandırmak için Uygur şöyle seslenmektedir:

*Ey fakir Uygur uyan, uykun yeter
Sende mal yok şimdi gitse can gider
Bu ölümden kendini kurtaramazsan
Ah!... senin hâlin beter, hâlin beter*

*Kalk dedim, başını kaldır, uykunu aç!
Rakibinin başını kes, kanını saç!
Göz açıp etrafa iyice bakmazsan
Ölürsün hasretle bir gün yok ilaç*

*Hâlâ bir cansıza benziyor vücudun
Bu sebepten mi ölümden gam etmiyorsun?
Çağırsam kımıldamadan yatıyorsun
Uyanmadan öylece ölmek mi istiyorsun*

*Gözünü dört açıp çevrene bir bak
Kendi istikbalin hakkında düşün uzak
Gitse eğer elinden bu değerli fırsatlar
Gelecekte işin kesat, işin kesat*

*Acıyorum hâline ey Uygurum
Arkadaşım, kardeşim, tuğkunum
Hâline acıyıp seni uyandırsam
Duymuyorsun, söyle bana ne oldun*

*Gelecek bir gün pişman olursun
O zaman söylediklerimi anlarsın
“Eyvah” dediğinde ş işten geçer
O zaman Uygurun sözüne gelirsin⁸*

Altı dörtlük halinde yazılan bu şiirin ilk dörtlüğünde Uygur, ait olduğu milletin (Uygur Türklerinin) içine düştüğü gaflete dikkat çeker. Hemen girişteki bu hitap, Mehmet Akif Ersoy'un yazmış olduğu İstiklal Marşımızın girişindeki “Korkma” hitabıyla aynı anlam derinliğini taşır. Uygur, “Ey fakir Uygur uyan, uykun yeter” mısrasıyla başladığı şiirinde “milli bir uyanış”ın gerekliliğine işaret

⁶ İbrahim Kıbrıs, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı Yeni Türk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara 2001, s. 319.

⁷ Alimcan İnayet, *Abdulhaluk Uygur ve Şiirleri*, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 4-5.

⁸ Alimcan İnayet, *age*, s. 46- 47.

etmektedir. “Bağımsızlık” ve “Uyanmak” kavramları arasındaki bu metaforik ilinti coğrafyalar değişse de benzerliğini muhafaza etmektedir. Mehmet Akif’in *Hürriyet* adını taşıyan manzumesindeki,

...
Ya Vatan Şarkısı, yahud ona benzer bir şey
Okunup her köşe çın çın ötüyor... Hey gidi hey!
Bir mezarlık gibi dalgın yatıyorken daha dün,
Şu sokaklarda bugün dalgalanan ruhu görün⁹

“dalgın uyumak” ve “uyanmak” fiilleriyle, Uygur’un şiirinin ikinci dördlüğünde yer alan “Kalk dedim, başını kaldır, uykunu aç!” mısrası neredeyse birebir örtüşmektedir. Uygur, şiiri boyunca bir “birey”e sesleniyormuş gibi bir üslup benimser. Böylece, “birlik” duygusuna da vurgu yapmış olur. Ayrım yapmaksızın, milleti tek bir birey gibi görür. Uygur’a göre istikbalin garantisi istiklaldir. Bunun dışındaki her seçenek yok olmayla eşdeğerdir:

Gözünü dört açıp çevrene bir bak
Kendi istikbalin hakkında düşün uzak
Gitse eğer elinden bu değerli fırsatlar
Gelecekte işin kesat, işin kesat¹⁰

Yine, Mehmet Akif’in *Ordunun Duası* adını taşıyan manzumesindeki

...
Bir dileğim var, ölürüm isterim:
Yurduma tek düşman ayak basmasın¹¹

dizeleri, bu ortak duygu alanının yansıması olarak algılanmalıdır. Uygur’un şiir boyunca, zaman zaman yalvaran, zaman zaman da tehdide varan bir üslupla milletini uyarmaya çalışması, tıpkı Mehmet Akif’te olduğu gibi “istiklal”e olan düşkünlükle açıklanabilir. Şairler, edebiyatçılar böyle dönemlerde epik unsurlara da yer vererek adeta bir yol gösterici görevi üstlenirler. Moral değerleri önceleyen, samimi duygularla halkı istiklaline ve istikbaline göz dikenlere karşı direnişe çağırان edipler ortak bir tema olarak “uyanış”ı kullanırlar. Böyle manzumelerde “uyanmak”, “çığlık” gibi kavramlar pozitif, “uyku”, “gaflet”, “ölüm” gibi kavramlar ise negatif anlamlar yüklüdürler. Nitekim Namık Kemal, vatanın ve milletin tehlikede olduğunu düşündüğü bir dönemde bu ortak duygulanma alanına ve benzer tematik olguya başvurur. *Vaveyla* yani “çığlık” adını taşıyan manzumesinde aynı ortak duyguyla millete şöyle seslenmektedir:

Aç, vatan! Göğsünü İlah’ına aç!
Şühadânı çıkar da ortaya saç!..
...
Mey dökülsün mükabr-i Ashâb’a
Yakışır mı sanem şu mihrâba?
Haç mı konsun Bedel şu mizâbâ;¹²
...

⁹ Ertuğrul Düzdağ, *Safahat*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları No: 69, İstanbul 1987, s. 80- 81.

¹⁰ Alimcan İneyet, *age*, s. 46.

¹¹ Ertuğrul Düzdağ, *age*, s. 493.

¹² Hüseyin Tuncer, *age*, s. 101.

Bu mısralarla, Uygur'un ve Mehmet Akif'in uyarıcı, doğru ile yanlış göstererek, bir nedensellik ilişkisi içerisinde halkı direnişe yani "uyanış"a davet ettikleri görülmektedir. Mehmet Emin Yurdakul bu durumu *Bırak Beni Haykırayım* adlı şiirinde şöyle ifade etmektedir:

...
*Bırak beni haykırayım, susarsam sen matem et;
Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet,
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;*¹³

Bu mısralardaki "haykırmak" aslında *Vaveyla* adlı şiirdeki "çılgılık" ile Uygur'un şiirindeki "uyan" teması ile birebir örtüşmektedir. Bu tematik örgü, birbiriyle aşağı yukarı çağdaş olsalar bile şairlerin birbirlerinden habersiz bir biçimde ve farklı coğrafyalarda oluşturduğu ortak duygulanma alanına işaret eder. Bu alanı geliştirip zenginleştirmek son derece mümkündür. Ahıska Türk Edebiyatının en güçlü temsilcilerinden biri olan Mircevat Ahıskalı'nın *Hani* adını taşıyan şiirini bu anlamda bir başka örnek olarak verebiliriz.

Mircevat Ahıskalı "Eski SSCB'ye bağlı Özbekistan'ın Sırderya ili Gülistan şehrinde doğdu... 1981 yılından sonra GİZLİDDİN mahlasıyla, uzun yıllar kimliğini saklayarak şiir yazmıştır... 1989 Fergana Faciası'ndan sonra Azarbecyan'a göç eden Mircevat AHISKALI burada AHISKALI mahlasıyla 1991- 1997 yılları arasında Oğuzeli ve Yeni Azerbaycan Gazetelerinde şiirler yayınladı. 1997 yılında anavatanı Türkiye'ye göç eden Mircevat AHISKALI şiirlerini Ahıska Gazetesi ve Ahıska Dergisi'nde yayınlamıştır. Türkiye'ye ilk geldiği günlerde kaybettiği yüzlerce şiir nedeniyle altı yıl şiir yazmayan Ahıskalı 2002 yılında tekrar eser vermeye başlamıştır."¹⁴ Ahıskalı *Hani* şiirinde milletine şu şekilde seslenir:

*Uyan! Bu gafletten söyle ey insan,
Hayat yollarında izlerin hani?
Milyonlar içinde sen de bir insan,
Geleceği arayan gözlerin hani?*

*Söyle nerede kaldı vatanın, yurdun?
Unuttun adetin, ayrısın buldun,
Ben seni denizde boğulan ördüm
Hay vurup kalkmaya dizlerin hani?*

*Senin de vardı bahçe, bağların,
Uzaktan görünen yüce dağların,
Kimlere bıraktın yürek dağladın,
Haksızlığa karşı sözlerin hani?*

*Dolanıp bu aylar, geçecek yıllar,
Her ne olur olsun, bir yerde ciller,
Dağıldın her yana, karıştı diller,
Geçmişteki temiz dillerin hani?*

*Hani o eğilmez eski kanunun?
Kanunsuzluktan, yanyıyorsun bugün,*

¹³ Ali İhsan Kolcu, **Milli Edebiyat 1- Şiir**, Salkımsöğüt Yayınları, Konya, 2007, s. 83.

¹⁴ Mircevat Ahıskalı, **Figan**, Emin Yayınları, Bursa 2005, s. 7.

*Bak gör yarının, ne olacak sonun,
Dağların bağlarında ellerin hani?*

*Nerde ozanların, üç telli sazsın?
Dillerde söylenen güzel destanın?
Şimdi şad günlerin düğündür senin,
Milli bayram, milli günlerin hani?*

*Hani edebiyat, öz yazıların?
Elveda emanet atasözlerin,
Yoksa tarihimiz yok mu bizlerin?
Yaşarsın kış ile yazların hani?*

*Hani Musa dayın, o Bedel Ağan?
Meydanlarda nice pehlivan yıkan,
Bu kara güçleri bir yana yığan,
Söyle nerde, pehlivanların hani?*

*Hani Ömer Faik, Şeyh Zade nerde,
Âlimsiz ilimsiz düşmüşsün derde.
Şefika'yı, Gevherleri bul bir de,
Elinde kalemi kızların hani?*

*Çağır Dede Korkut versin nasihat,
Yeter, bu gurbette çekme eziyet,
Davran çık zulmetten, hoş olsun hayat,
Elliyi davrandın, yüzlerin hani?*

*Özgeler elinde vatan toprağın,
Kurumuş bağ bahçen, dökmüş yaprağın,
Ahıska'da dalgalanmaz bayrağın,
Özgürlük simgesi bayrağın hani?*

*Vatan sözü titretir her insanı,
Vatan da olmazsan, milletin tanı,
Unutma! Milletin, unutmaz seni,
Dünyada tek olan vatanın hani?¹⁵*

On iki dörtlükten oluşan bu şiirin hemen ilk dörtlüğünün “uyan” fiiliyle başlıyor olması dikkatlerden kaçmamalıdır. Ahıskalı, şiir boyunca tıpkı diğer şairler gibi milletin tümünü bir birey olarak düşünerek adeta onlara doğru ile yanlışın ne olduğunu anlatır. Yanlış olan gaflettir, ölmüş gibi sessiz kalmaktır, uyumaktır. Doğru olan ise uyanmak, uyanık olmaktır. Ahıskalı'nın “uyan” demekteki kastı, diğer şiirlerde gördüğümüz “bağımsızlık”, “istiklal” gibi temalardan hareket ederek kültürel zenginliğin korunması duygusuna ulaşır. Ancak kültürel zenginliğin, örf ve ananın korunması Ahıskalı'ya göre zaten “bağımsızlık”ın varlığıyla alakalıdır. Şiirin son iki dörtlüğünde yer alan şu mısralar bu anlamda önemlidir:

¹⁵ Mircevat Ahıskalı, *age*, s. 43-45.

...
Özgürlük simgesi bayrağın hani?

Vatan sözü titretir her insanı,
Vatan da olmazsan, milletin tanı,
Unutma! Milletin, unutmaz seni,
Dünyada tek olan vatanın hani?¹⁶

Ahıskalı'nın vurgu yaptığı vatan, millet gibi temaların kaynağı bağımsızlıktır. Şair, milletini bu konularda uyarırken "uyan" fiilini kullanır. Kendi değerlerine ve varlıklarına karşı ortaya çıkacak uyanış, bağımsızlık temasının da esasını oluşturacaktır.

Azerbaycan Türk Edebiyatının güçlü sesi Hüseyin Cavid'in *Harb ve Felaket* adını taşıyan şiiri de benzer bir tematik derinlik ve metaforla karşımıza çıkmaktadır:

...
Arkadaş, yoldaş! Ey vatandaş, uyan!
Yatma artık, yeter... Değişdi zaman;
Sıyrılır, bak, yavaş yavaş zulmet,
Bâri tan yıldızından al ibret!
Ne deyir bak o pembe çehreli nûr?
Seher olmuş, demek güneş doğuyor.
Azacık varsa hiss ü vicdânın,
Kalk, uyan! Gör ne fikre hâdimsin?
Kimlerin oğlusun? Nesin? Kimsin?
Sürünüp durma böyle, bir yüksel!
Bir düşün, gör beş altı asır evvel
Ne idin? İmdi nerdesin? Bu ne ye's?
Acaba yok mu sende izzet ü nefis?
Bir kadar sarhoş oldun işte, yeter!
Tiksinip bir ayl da gör, ne haber?
Âdek evlâdı kol- kanat açarak,
Çarpışır yerde, gökte od saçarak.
Yetişir, haydi za'afî, aczi bırak!
Canlan ve püsküren muhitine bak!
Bak da bir an tasavvur et yarını,
Daha sür'atle at adımlarını!
Kim bakıp dursa bil ki kaybedecek,
Ayak altında mahv olup gidecek...
Sürüsünden kenar olan koyunu
Canavar parçalar görüp de bunu;
Dona kalmakta var mı bir mânâ?
Çık ezildin yeter, er oğlu er ol!
Çırpınıp çâre-i halâs ara, bul!
Koşarak nûra, celi et pâ-yı mâl!
Hep senindir şeref, ümid, ikbâl.
Şaşırp durma böyle... Bir aydın

¹⁶ Mircevat Ahıskalı, *age*, s. 45.

*İdeal arkasında koş çırpın!
İdealsiz necat ümid-i melâl...
İttihad! İşte en büyük ideal!
Seni kurtarsa, kurtarır birlik,
Çünkü birliktedir fakat dirlik!..¹⁷*

1882 yılında Nahçıvan’da doğan Cavid, Gülçin ve Arif mahlaslarını kullanarak Türkçe ve Farsça şiirler yazmıştır. Bir müddet İstanbul’da bulunduktan sonra tekrar memleketine dönen ve ticarete atılan Cavid, dönemin rejimi hakkında yazdığı yazılardan dolayı takip edilmiş ve Sibirya’ya sürülmüştür. 1944’te Sibirya’da vefat etmiştir.¹⁸ Şiirlerinde samimi bir dil kullanan Hüseyin Cavid’in şiirlerinde romantizm ile realizmin birleştiğini de görebiliriz.¹⁹ Üç bölümden oluşan yukarıdaki şiirin ilk bölümünde Cavid, gaflet ve uykunun ortaya çıkardığı ataletten bahseder. “Susmak”, “hüzün”, “gece”, “baykuş” gibi metaforlarla bu olumsuz duruma işaret eder. Kırk iki mısralık bu ilk bölümden sonra Cavid, tıpkı diğer şiirlerde olduğu gibi üçüncü bölümde çalışmamızın temelini teşkil eden ortak duygulanma alanına geçer ve

*Arkadaş, yoldaş! Ey vatandaş, uyan!
Yatma artık, yeter... Değişdi zaman;²⁰*

mısralarıyla milletine seslenir. Bir ve bütün olmak kuvvetli olmayı, kuvvetli olmak da haklılığı beraberinde getirecektir. Nitekim Cavid “sürüsünden ayrılan koyunu kurt kapar, o halde bir olalım, bizi ancak birlik kurtarır” diyerek bu noktaya dikkat çekmektedir. Cavid’e göre “uyanmak” bütün bu düşüncenin ilk adımıdır.

Milletin zor günler yaşadığını, baskı ve zulümle mücadele etmek gerektiğini, bir olmak, birlik olmak gerektiğini yani bağımsızlığı “uyan” fiiliyle ele alan şairlerden biri de Kazak Türklerinin güçlü sesi Mirjakıp Duvlatov’dur. Kazak topraklarındaki aydınlanmanın öncülerinde biri olan ve “halkını cehaletten kurtulmaya, kültürlü ve bilgili olmaya, birlik ve beraberliğe, Rus baskısına karşı koymaya çağır”²¹an Duvlatov *Uyan Kazak* adlı kitabın girişi niteliğindeki şu dörtlükle kendini ifade etmiştir:

*Gözünü aç, uyan Kazak, kaldır başını,
Geçirme karanlıkta boşuna yıllarını.
Toprak gitti, din zayıfladı, hal harap oldu,
Kazağım, artık yatmak yaramaz oldu.²²*

“Uyanmak” metaforuyla işaret edilen bağımsızlık temasının farklı coğrafyalarda yaşayan Türk şairleri arasında ortak bir dile dönüşmüş olması manevi sınırlarımızın, kültür birliğimizin, inanç ve ülkü kardeşliğimizin halen canlı olmasına işaret etmesi bakımından dikkate değerdir.

¹⁷ Zeynelabidin Makas, **Çağdaş Azerbaycan Şiiri Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 31-32.

¹⁸ Zeynelabidin Makas, **age**, s. 26.

¹⁹ Hüseyin Cavid, **Ösərləri**, C: I, Lider Nəşriyyat, Bakı, 2005, s. 6-7.

²⁰ Zeynelabidin Makas, **age**, s. 31.

²¹ **Türk Dünyası Edebiyatları**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1998, s. 363.

²² Mehmet Kara, İbrahim Damira, “Uyanma Kavramı ve Kazaklar, **Turkish Studies**, S: 3/7, 2008, s. 395- 412.

KAYNAKLAR

- 📖 AHISKALI Mircevat, **Figan**, Emin Yayınları, Bursa, 2005.
- 📖 AY Özgür, "Abdurrahim Ötkür'ün 'İz' Romanı Üzerine", **Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkishor Turkic**, Volume 2/2, Spring 2007, S. 2, www.turkishstudies.net, p. 54-72.
- 📖 CAVİD Hüseyin, **Əsərləri I. Cild**, Lider Nəşriyyat, Bakı, 2005.
- 📖 DÜZDAĞ Ertuğrul, **Safahat**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1987.
- 📖 İNAYET Alimcan, **Abdulhaluk Uygur ve Şiirleri**, Türk dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- 📖 KARA Mehmet ve DAMİRA İbragim, "Uyanma Kavramı ve Kazaklar, **Turkish Studies**, S: 3/7, (2008), s. 395-412.
- 📖 KIBRIS İbrahim, **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı Yeni Türk Edebiyatı**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001.
- 📖 KOLCU Ali İhsan, **Milli Edebiyat 1- Şiir**, Salkımsöğüt Yayınları, Konya, 2007.
- 📖 MAKAS Zeynelabidin, **Çağdaş Azerbaycan Şiiri Antolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.
- 📖 TUNCER Hüseyin, **Tanzimat Edebiyatı**, Akademi Kitabevi, İzmir, 1996.
- 📖 **Türk Dünyası Edebiyatları**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1998.
- 📖 **Türk ve Türklük**, Türk Standartları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1994.